

SURUÇ KATLIAMINI LANETLİYORUZ

Oda Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ekber Çakar, Suruç`ta gerçekleştirilen saldırıya ilişkin 20 Temmuz 2015 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Bugün Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde Kobane'nin yeniden inşası çalışmalarına destek olmaya giden sosyalist gençlere yönelik bombalı saldırıda onlarca genç yaşamını yitirdi, yüzlerce yaralandı. Bu vahim olayın müsebbibi herkes tarafından bilinmektedir. Hemen her gün barışın, özgürlüğün, kardeşliğin düşmanlığını yapan ve şeriatçı güçleri destekleyen siyasal iktidar, ülkemiz ve Ortadoğu'ya kan kusturmaktadır. Emperyalizm ve AKP iktidarı, Ortadoğu'daki savaş ve katliam ortamının baş sorumlularıdır. Siyasal iktidar, iktidarını koruma mücadelesini uzun süredir sürdürdüğü maceracı dış politikasıyla birleştirmiştir. İktidar, şeriatçı, faşist güçleri kullanarak demokrasi güçlerine yönelik terör ortamı oluşturmaktadır.

Suruç katliamının sorumluları açığa çıkarılarak cezalandırılmalı ve tarih önünde hesap vermelidir. TMMOB Makina Mühendisleri Odası olarak Suruç katliamını öfke ve lanetle kınıyor; katliamda can veren gençlerin aileleri, yakınları, arkadaşları ve demokratik kamuoyuna baş sağlığı, yaralı gençlere acil şifalar diliyoruz.

Ali Ekber Çakar

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Başkanı

DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞINDAKİ GERİLEME AKP İKTİDARINDA SÜRÜYOR

22 Temmuz 2004 tarihinde Haydarpaşa-Ankara seferini yapan “hızlandırılmış tren”in Sakarya Pamukova’da raydan çıkarak devrilmesi üzerine 41 yurttaşın ölümü, 81 yurttaşın yaralanması ile sonuçlanan facianın yıldönümü nedeniyle Oda Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ekber Çakar bir basın açıklaması yaptı.

22 Temmuz 2004 tarihinde Haydarpaşa-Ankara seferini yapan “hızlandırılmış tren”in Sakarya Pamukova’da raydan çıkarak devrilmesi üzerine 41 yurttaşımız ölmüş, 81 yurttaşımız yaralanmıştı. Olaya, zemin etüdü çalışmalarının yapılmayışı ve mühendislik hizmetlerinin gereklerinin yerine getirilmemesi yol açmıştı. AKP iktidarının yüksek hızlı trene dayalı imajcı yaklaşımı ile yanlış demiryolu politikaları bu olayın ardından kamuoyu nezdinde tartışılır olmuştur.

Odamızın ulaşım ve demiryolu raporlarında belirtildiği üzere, demiryolları 1950’lerden itibaren karayolu ağırlıklı ulaşım politikaları lehine ikinci plana itilmiştir. İlgili veriler bu gerçeği açıkça göstermektedir. Demiryollarının konvansiyonel hatlarının yüzde 41’i, toplam demiryollarının yüzde 38’i Cumhuriyet’ten önce yapılmıştır. Ülke olanaklarının çok kısıtlı olduğu 1923-1950 arasında yılda ortalama 172 km; ülkenin iktisadi olanaklarının hayli genişlediği 1950 sonrasında ise yılda ortalama 195 km demiryolu inşa edilmiştir.

1950 yılında 9 bin 24 km olan toplam demiryolu hattı bugün ancak 12 bin 485 km uzunluğundadır. Yani son 64 yılda yapılan demiryolu 3 bin 461 km ile sınırlı kalmıştır. Anahatlar yapımı ise 1951 sonrasında toplam 2 bin 369 km, yıllık ortalama yapımı ise 37 km olmuştur. Bütün imaj politikalarına rağmen yüksek hızlı tren hat toplamı ise şu anda bin 213 km’dir. 1950’lerden günümüze demiryolu yolcu ve yük taşımacılığında olağandışı bir gerileme yaşanmış; yüksek hızlı tren uygulaması da çok ağır ve sorunlu bir şekilde gündeme girmiştir.

1950 yılında demiryolu taşıma oranları yolcуда yüzde 42,2, yükte yüzde 55,1 oranında idi. Bugün ise demiryolu taşımacılığı yolcуда yüzde 1,1’e, yükte de 4,6’ya gerilemiştir. AKP iktidarı 1950’den beri karayolları lehine olan politikaların sürdürücüsü olmuş, demiryollarındaki gerileme sürmüştür. TCDD istatistiklerine de yansdığı üzere 2000 yılında demiryolu taşımacılığı yolcуда yüzde 2,2 oranında iken 2014 yılında yüzde 1,1’e gerilemiştir. Yükte de 2000’de yüzde 5,3 olan oran, 2012’de 4,6’ya

gerilemiştir. Karayolu taşımacılığı ise aynı dönemde yükte yüzde 86,7’den yüzde 89,8’e yükselmiş, yolcуда ise havayolu taşımacılığındaki gelişme nedeniyle yüzde 95,9’dan yüzde 89,8’e gerilemiştir.

AKP iktidarı döneminde AB’ye uyum gerekçesiyle, demiryolu hizmetleri rekabete dayalı esaslar çerçevesinde yeniden yapılandırılmış, serbestleştirilerek piyasaya açılmıştır. TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü’nün demiryolu altyapı işletmecisi olarak yapılandırılması ve TCDD Taşımacılık AŞ adıyla demiryolu tren işletmecisi olacak bir şirket kurulmasına yönelik Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun 01.05.2013 tarihinde yürürlüğe girmiş, tren işletmeciliği özel sektöre açılmıştır. TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü’nün Yeniden Yapılandırılması ve Türkiye Demiryolu Taşımacılığı AŞ Kurulması Hakkında Kanun ile bir bütün olarak artıları ve eksileri bulunan 159 yıllık demiryolu kazanımları ile TCDD’nin nihai tasfiyesi gerçekleştirilmiştir. Yasa, taşınmazların satışı, özelleştirmeler ve demiryolu çalışanları ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler öngörmüştür. TCDD parçalanarak şirketleştirilmiş, kamu hizmeti anlayışı yerine serbest piyasa gereklerini gözetken bir model esas alınmış, TCDD taşınmazları satılmaya başlanmış; çalışanlar güvencesiz çalışma biçimlerine tabi kılınmıştır. Kara ve havayolundan sonra demiryolunun ticarileştirilmesi ve piyasaya açılması ile halkın ucuz ve kamusal hizmete dayalı ulaşım hakkına büyük bir darbe indirilmiştir.

Doğru bir demiryolu politikası, hat kapasitesi, arazi, maliyet, kullanım ömrü, güvenlik, enerji verimliliği, petrole bağlı olunmaması, çevre gibi temel unsurlara ve kamu işletmeciliği ile kamusal hizmet perspektifine dayanır. Güvenli, konforlu, hızlı, çevre dostu olan, dışa bağımlılık yaratmayan, enerji savurganlığına neden olmayan, çağdaş ve hızlı, altyapı problemleri ve sorunları çözülmüş demiryolu, havayolu ve denizyolu ulaşımının hak ettiği düzeye ulaşması ve ulaşımında toplu taşımanın yaygınlaşması temel hedef olmalıdır. Aşağıdaki önerilerimiz bu açıdan değerlendirilmelidir.

– Ciddi bir “Ulaştırma Ana Planı” yapılmalı; bu plan kapsamında, demiryolu, denizyolu, havayolu ve karayolu için ayrı ayrı ana planlar hazırlanmalıdır.

– Ulaşım politikaları karayolu, denizyolu, demiryolu, havayolu taşımacılığının, seri, ekonomik, çevreci, güvenli ve hızlı, tek bir taşıma zinciri oluşturacak şekilde entegre edilmesini içeren Kombine Taşımacılığa yönelim ekseninde belirlenmelidir.

– Tüm ulaşım modları arasında uyum sağlanarak yük ve yolcu taşımada ağırlık demiryolu taşımacılığına verilmeli, demiryolu taşımacılığı planlı olarak geliştirilmelidir.

– Ulaştırmanın bütünü ve demiryollarında altyapı, araç, arazi, tesis, işletme ve taşınmazlara yönelik serbestleştirme, özelleştirme, belediyeler ve üçüncü şahıslara devirler durdurulmalıdır.

– Yeni raylı sistemlerin mevcut ulaşım ağları ile entegrasyonu sağlanmalı, kentlerde başta metro olmak üzere hafif raylı sistemler yaygınlaştırılmalıdır.

– Ulaştırma master planlarında, birim enerji tüketimi daha düşük demiryolu ve denizyolu sistemlerine öncelik verilmeli, mevcut sistemler kapasite ve verimlilikleri geliştirilerek kullanılmalı; ulaşımında petrol bağımlılığının azaltılması hedeflenmeli; mevzuat bu doğrultuda gözden geçirilmelidir.

– TCDD’nin parçalanarak işlevsizleştirilmesi, siyasi kadro

atamaları ve her düzeydeki uzman kadro kıyımına son verilmelidir. TCDD’nin personel açığı siyasi değil mesleki ve teknik ölçütler içinde giderilmeli; “performansa göre ücret”, “toplam kalite yönetimi” vb. uygulamalar kaldırılmalıdır.

– Hizmet dışı bırakılan bakım-tamir atölyeleri ve bütün tesisler yeniden işlevli kılınmalıdır.

– TCDD’yi borçlandıran ve zarar ettiren politikalar terk edilmelidir.

– TÜDEMSAŞ, TÜVASAŞ, TÜLOMSAŞ gibi TCDD fabrikaları montaj değil üretim esaslı bir yapıya sahip olmalı, lokomotif ve vagon üretecek teknik düzeye getirilmeli; demiryolu yan sanayisine (ray, tekerlek vb.) yatırım yapılmalıdır.

–TCDD, nitelikli personel yetiştirilmesi için üniversiteler ve meslek odalarıyla işbirliği yapmalı, meslek içi eğitim geliştirilmeli, kapatılan meslek liseleri yeniden açılmalıdır.

– Demiryolu modlarındaki atıl kapasitelerin değerlendirilmesi için işletme iyileştirmeleri yapılmalı; demiryolu hatları ciddi ve bütünlüklü bir tarzda onararak yeniden yapılandırılmalı; ulaşım güvenliğini etkileyen hatlar en kısa sürede onarılmalı, elektrifikasyon ve sinyalizasyon gereksinimleri karşılanmalıdır.

Ali Ekber Çakar

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Başkanı

TÜRKİYE, DÜNYA ENERJİ GİRDİLERİ İTHALATINDA PETROKOKTA 4., DOĞALGAZDA 5., KÖMÜRDE 8., PETROLDE 13. SIRADA

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Enerji Çalışma Grubu Başkanı Oğuz Türkyılmaz tarafından hazırlanan Temmuz 2015 itibarıyla Türkiye'nin Enerji Görünümü sunumu yayımlandı.

Temmuz 2015 İtibarıyla Türkiye'nin Enerji Görünümü

Türkiye, Dünya enerji girdileri ithalatında petrokokta 4., doğalgazda 5., kömürde 8., petrolde 13. sırada

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, enerji konusu üzerine rapor hazırlama ve rapor güncelleme çalışmalarını sürdürüyor. Bu yıl Şubat ayında yayımladığımız Ocak 2015 İtibarıyla Türkiye Enerji Görünümü: Enerji Politikaları Artan Bağımlılık Çıkarmazında (http://www.mmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=42104&tipi=3&sube=0#.VbX_B_ntmko) başlıklı araştırma raporunun ardından, bu ay içinde, Enerji ile İlgili Temel Referans Belgelerine Yönelik Bir Değerlendirme ve Çözümleme Çalışması başlıklı Oda Raporunu yayımlamıştık (http://www.mmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=43883&tipi=1&sube=0#.VbX-dPntmko, http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/91d97e096b6b242_ek.pdf?tipi=1&туру=X&sube=0). Oda Enerji Çalışma Grubu Başkanı Oğuz Türkyılmaz tarafından hazırlanan Türkiye'nin Enerji Görünümü başlıklı Sunum, Temmuz 2015 itibarıyla güncellenmiş olarak kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

Temmuz 2015 İtibarıyla Türkiye'nin Enerji Görünümü Sunumu, sekiz ana bölümden oluşmaktadır. Dışa bağımlılık, elektrik üretim ve tüketimi, iktidarın enerji politikaları, elektrik üretimi amaçlı projelerin durumu, özelleştirme uygulamaları, ithal, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının durumu, nükleer elektrik üretim santralleri ile temel saptama ve öneriler bölümlerinden oluşan sunuma http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/56d1e9323b67338_ek.pdf?tipi=3&туру=X&sube=0 adresinden ulaşılabilir. Sunumun İngi-

lizce çevirisi de http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/04349862e8d6502_ek.pdf?tipi=3&туру=X&sube=0 adresinden erişilebilmektedir.

Enerji ile ilgili bilgilere kolayca ulaşma imkânı veren sunumda yer alan değerlendirmeler önemli sorunlara işaret etmekte ve yanıt bekleyen soruları kamuoyunun gündemine getirmeye çalışmaktadır. Bu sunumun kısa bir özetine aşağıda yer verilmiştir.

Türkiye dünya enerji girdileri ithalatında petrokokta 4, doğalgazda 5, kömürde 8, petrolde 13. sıradadır.

ETKB Strateji Planı ve Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı'nda öngörülen yenilenebilir enerji kurulu güçlerine ulaşabilmek için; 2014 yılı sonundaki kurulu güç değerlerine göre 2019 yılında %65,4, 2023 yılında ise %117,4 oranında artış gerekmektedir. Bu plana göre, 2023'te Türkiye kurulu gücünün %49'unu yenilenebilir enerji kaynakları oluşturacaktır. Ancak EPDK'nın lisans verdiği ve yatırım sürecinde olan projelerin durumu ve lisanslama aşamasındaki santrallerin kaynak dağılımı göz önüne alındığında bu öngörüler çok gerçekçi değildir.

EPDK'dan Lisans Alan Enerji Yatırımlarının İlerleme/ Gerçekleşme Oranları incelendiğinde, lisans alan projelerin %11,6'sını, Türkiye kurulu gücünün % 7,5'ini oluşturan kapasitedeki projelerin, lisans almış olmalarına karşın yatırıma geçmediği görülmektedir. Öte yanda gerçekleşme oranı %10'un altında olan santraller, %53,64'lük payla tüm santral projelerinin yarısından fazladır. Projelerin 3,75'i, yatırımların gerçekleşme düzeyi hakkında EPDK'ya bilgi vermemektedir. Bilgi vermeyenlerle birlikte, lisans alan enerji santral yatırımlarının %57,39'unun henüz yatırıma başlamadığı söylenebilir. Bu oran, tüm lisanslı santral yatırımları

içinde sırasıyla en büyük paya sahip doğal gaz santrallerinde %64,07, ithal kömürde %75,14, RES'lerde %61,67, HES'lerde %40,22 düzeyindedir.

Gerçekleşmelerdeki düşük oranlara karşın proje stokunda ise aşırı bir yığılma vardır. İktidarın 2023 için kurulu güç hedefi 125.000 MW iken Temmuz 2015'teki proje stoku 146.262,75 MW ile sekiz sene öncesinden, hedef rakamdan %17 fazladır.

Elektrik üretimi, toptan satışı ve dağıtımında, rekabet getirileceği gerekçesiyle kamu varlığı özelleştirmelerle yok edilirken, dağıtımda tek bir özel sektör şirketler grubunun sektörün %30'unu kontrol altında tutabilmesi, rekabet hukukuna uygun görülebilmektedir. Sektöre egemen olan bazı şirket ve gruplar, dağıtım sektöründe pazar paylarının %30 olduğunu, toptan satış faaliyetlerinde hızla büyüdüklerini ve üretimdeki paylarının hızla büyüdüğünü övünçle ifade etmektedir. Belli başlı birkaç grup, gruba bağlı farklı şirketler eliyle, sadece elektrik dağıtımında değil, üretim ve tedarik alanlarında da faaliyet göstererek yatay ve dikey bütünleşme ile hakimiyet tesis etmeyi amaçlamaktadır. Kamu tekeli yerini, hızla az sayıda özel tekele bırakmaktadır. Halen iki grubun elektrik dağıtımında payı yarıya yakındır.

Ulusötesi şirketlere verilecek boru hattı tesis ve işletme hakları, ileride ülkenin egemenliğine müdahale nedenlerini de doğurabilir. Bu nedenle, ülkemizin egemenlik haklarını ve iletimdeki BOTAŞ tekeli zaafa uğratabilecek olan hiçbir uluslararası projeye izin verilmemeli, TANAP, TURANG vb. projeler yeniden ele alınmalıdır. Müşterilerinin gazını mesafe farkı olmaksızın 11 USD/1000 m³ bedelle taşıyan BOTAŞ'ın, TANAP Projesinde Türkiye'ye gelecek gazın 1000 m³'ü için Eskişehir'de 79 USD+yakıt gazı, Trakya'da 103 USD+yakıt gazı bedeli ödemesi, en iyi ihtimalle 500 milyon USD fazla ödeme yapmasının anlamı nedir?

Rusya'nın deniz dibinde daha uzun metrajda boru döşenmesini öngören yüksek maliyetli Güney Akım Hattına alternatif olarak önerdiği ve yalnızca adı Türk olan, karaya göre beş kat daha pahalı olan Karadeniz altından geçecek uzun deniz boru hattı+Trakya'da

kara hattı yerine, deniz kısmı daha kısa olan Mavi Akım Boru Hattı'na paralel yeni bir boru hattının yapılması ve ilave gaz arzının BOTAŞ'ın ulusal iletim şebekesinde yapılacak yeni kapasite artırıcı yatırımları ulusal iletim şebekesi üzerinden ihraç pazarlarına iletmek neden düşünülmemektedir?

Hidroelektrik potansiyel gerçekçi bir bakış açısıyla yeniden belirlenmeli; düşük verimli projelerle, toplumsal maliyetleri faydalarından daha yüksek olan ve bölge halkının istemediği projeler iptal edilmelidir. HES yatırımlarının, projenin en başından itibaren, inşaat ve işletme aşamalarına değin, uyulması gereken kurallara uygun yapıldığının, bilimsel, teknik ve etik gerekliliklerin yanı sıra, toplum çıkarı gözetilerek denetlenmesi sağlanmalıdır. HES'lere ilişkin denetimler, fizibilite aşamasından başlamak üzere inşaat süresince ve işletme sonrasında da devam etmelidir.

REPA'ya göre, rüzgâr sınıfı iyi ile sıra dışı arasındaki kapasite 47.849,44 MW'dır. EPDK tarafından lisanslanan ve lisans sürecindeki tüm projeler ise toplam potansiyelin dörtte biri kadar olan 12.586,35 MW'dır. Bu projelerin de ancak Haziran 2015 sonu itibarıyla, 4.024,40 MW'ının işletmeye alındığı göz önüne alındığında, potansiyelin çok büyük bir kısmının hala değerlendirmeyi beklediği görülmektedir.

Enerji sektöründe bütünlük kaynak planlaması zorunludur. Bu planlama; enerji üretiminin dayanacağı kaynakların seçimi, enerji tüketim eğilimlerinin ince-

lenmesi, talep tarafı yönetim uygulamalarının üzerinde yoğunlaşma, enerjinin daha verimli kullanımı, çevreye verilen zararın asgari düzeyde olması, yatırımın yapılacağı yerde yaşayan insanların hak ve çıkarlarının korunması vb. ölçütleri gözeterek yapılmalıdır.

Enerji yatırımlarında toplum yararının gözetildiği, fayda maliyet ve etki analizi çalışmaları mutlaka yapılmalı ve aşağıdaki süreçleri kapsamalıdır.

Raporun sonunda yer alan Temel Saptama ve Öneriler şunlardır:

– Enerjiden yararlanmak temel bir insan hakkıdır. Bu nedenle, enerjinin tüm tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli, güvenilir bir şekilde sunulması, temel bir enerji politikası olmalıdır.

– Enerji üretiminde ağırlık; yerli, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına verilmelidir.

– Enerji planlamaları, ulusal ve kamusal çıkarların korunmasını, toplumsal yararın artırılmasını, yurttaşların ucuz, sürekli ve güvenilir enerjiye kolaylıkla erişebilmesini, çevreye verilen zararın asgari düzeyde olmasını hedeflemelidir.

– Enerji sektöründe bütünlük kaynak planlaması zorunludur. Bu planlama; enerji üretiminin dayanacağı kaynakların seçimi, enerji tüketim eğilimlerinin incelenmesi, talep tarafı yönetim uygulamalarının üzerinde yoğunlaşma, enerjinin daha verimli kullanımı, çevreye verilen zararın asgari düzeyde olması, yatırımın yapılacağı yerde yaşayan insanların hak ve çıkarlarının korunması vb. ölçütleri gözeterek yapılmalıdır.

– Planlama, eskimemiş, dışlıları fazla aşınmamış işlevsel bir araç olarak pek çok ulusal ekonomiye hizmet etmiş ve onları bir tarih aşamasında yukarıya çıkarmış bir kaldıraç olarak, hâlâ kendi aklının ürünü olan politikaları sürdüren ülkelere hizmet etmeyi sürdürmektedir. O halde biz de yapabiliriz! Yeniden deneyebiliriz ve denemeliyiz de!

– Planlama yeniden! Hangi araçlarla? Kaynakların sağlıklı envanterini yaparak, yerli ve yenilenebilir kaynaklara ağırlık vererek, güvenilir girdi-çıkı analizleri uygulayarak, yeni bir kurumsallaşma üzerinden bütünlük

kaynak planlaması anlayışıyla hazırlanacak toplum, kamu, ülke çıkar ve yararlarını gözeterek Strateji Belgeleri, Beş Yıllık Planlar, Yol Haritaları, Eylem Planları ile.

– Planlama çalışmaları katılımcı ve şeffaf bir şekilde yapılmalı, çalışmalara ilgili kamu kurumlarının yanı sıra; üniversiteler, bilimsel araştırma kurumları, meslek odaları, uzmanlık dernekleri, sendikalar ve tüketici örgütlerinin, etkin ve işlevsel katılım ve katkıları sağlanmalıdır.

– Tüm enerji sektörleri, petrol, doğal gaz, kömür, hidrolik, jeotermal, rüzgar, güneş, biyoyakıt vb. için Strateji Belgeleri hazırlanmalıdır. Daha sonra bütün bu alt sektör strateji belgelerini dikkate alan Yenilenebilir Enerji Stratejisi ve Eylem Planı ve Türkiye Genel Enerji Strateji Belgesi ve Eylem Planı oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Ülke ölçeğinin yanı sıra, il ve bölge ölçeğinde de enerji kaynak, üretim, dağıtım planlaması yapılmalıdır.

– Strateji Belgeleri ve Eylem Planları tozlu raflarda unutulmak için değil, uygulanmak için hazırlanmalı, ilgili tüm kesimler için bağlayıcı ve yol gösterici olmalıdır. Bu amaçla, genel olarak enerji planlaması, özel olarak elektrik enerjisi ve doğal gaz, kömür, petrol, su, rüzgar, güneş vb. tüm enerji kaynaklarının üretimi ile tüketim planlamasında; strateji, politika ve önceliklerin tartışılıp, yeniden belirleneceği, toplumun tüm kesimlerinin ve konunun tüm taraflarının görüşlerini ifade edebileceği, geniş katılımlı bir “ULUSAL ENERJİ PLATFORMU” oluşturulmalıdır.

– ETKB bünyesinde de bu platformla eşgüdüm içinde olacak bir “ULUSAL ENERJİ STRATEJİ MERKEZİ” kurulmalıdır. Bu merkezde yerli kaynaklar ve yenilenebilir enerji kaynakları dikkate alınarak, enerji yatırımlarına yön verecek enerji arz talep projeksiyonları 5 ve 10 yıllık vadelerle, 5, 10, 20, 30, 40 yıllık dönemler için yapılmalıdır.

– ETKB, toplum çıkarları doğrultusunda temel stratejileri ve politikaları geliştirmek ve uygulamakla yükümlüdür. Bu amaçla, ETKB güçlendirilmeli, uzman ve liyakatli kadrolar istihdam etmelidir.

– Enerji yatırımlarında toplum yararının gözetildiği, fayda maliyet ve etki analizi çalışmaları mutlaka yapılmalı ve aşağıdaki süreçleri kapsamalıdır.

1) Üretim/dağıtım lisansı verilirken, lisans verme kriterlerini belirlerken ve herhangi bir lisans başvurusunu incelerken, aynı konuda birden fazla lisans başvurusu arasında seçim yaparken, lisans konusu faaliyetlerin uygulanmasını izlerken/denetlerken.

2) Topluma/kamuya/devlete ait kaynak ve zenginlikler (Hidrolik, kömür, Jeotermal kaynaklar, para, ormanlar, araziler) tahsis edilirken, kullanılırken. Topluma ait olan kaynaklardan yararlanmada toplum yararı esas olarak iki bakımdan gözetilebilir. a) İsrat edilmeyerek, etkin ve verimli kullanarak; b) İşletme/yararlanma sürecindeki topluma olan faydalarının maliyetlerinden fazla olması sağlanarak ve fayda ve maliyetleri ilgili kesimler arasında adil bölüştürerek.

3) Enerji yatırımlarının çevresel etkileri değerlendirilirken.

4) Aynı alanda gerçekleştirilebilecek birden fazla yatırım seçeneği arasında bir tercih yapılması gerektiğinde.

5) Enerji arzı planlanırken ve enerji kaynaklarının kullanımına yönelik tercihler yapılırken.

6) Enerji sektörünün ve enerji ekipmanlarının teşvik sistemlerinde, enerjinin fiyatlandırılmasında, vergilendirilmesinde, enerji sektörü yatırımlarının finansmanında.

Bu bağlamda, toplumsal etki sürecinin de Çevresel Etki Değerlendirmesi mevzuatı kapsamına alınması, ÇED ile birlikte, Toplumsal Etkilerin de değerlendirilmesi ve halkın olumlu ya da olumsuz etkilerden haberdar olarak yatırım öncesi sürece ve yatırımın izlenmesi/denetlenmesi çalışmalarına dahil edilmesi gerekmektedir.

– İlgili mevzuat ve yönetmelik, Çevresel ve Toplumsal Etki Değerlendirme Mevzuatı Ve Yönetmeliği olarak değiştirilmeli, içeriği de projelerin toplumsal etkilerini ölçmeye ve değerlendirmeye yarayacak ölçütler ile donatılmalıdır.

– Özelleştirmeler durdurulmalıdır. Enerji üretim, iletim ve dağıtımında kamu kuruluşlarının da, çalışanların yönetim ve denetimde söz ve karar sahibi olacağı, özerk bir statüde, etkin, verimli ve şeffaf çalışmalar yapması sağlanmalıdır.

– Plansız, çevre ve toplumla uyumsuz, yatırım yerinde yaşayan halkın istemediği, topluma maliyeti faydasından fazla olan projelerden vazgeçilmelidir. Verimli tarımsal arazilere, ormanlara, sit alanlarına santral kurulmamalıdır. Gerze’de termik santral, Sinop ve Akkuyu’da nükleer santral, Doğu Karadeniz’de, Dersim’de, Alakır’da, Göksu’da, Türkiye’nin dört bir yanındaki HES’ler gibi; bölgede yaşayan halkın istemediği tüm projeler iptal edilmelidir.

– Doğal gaz, petrol, ithal kömür gibi dışa bağımlı fosil yakıtların enerji tüketiminde ve elektrik üretiminde payını düşürmeye yönelik politikalar uygulanmalıdır.

– Enerji girdileri ve ürünlerindeki yüksek vergiler düşürülmelidir.

– Elektrik enerjisi fiyatı içindeki faaliyet dışı unsur olan TRT payı ile artık doğrudan Maliye’ye aktarılan Enerji Fonu kaldırılmalıdır.

Gerek birincil enerji ihtiyacının, gerekse elektrik üretiminin yurt içinden karşılanan bölümünün azami düzeyde olmasına yönelik strateji, yol haritası ve eylem planlarının uygulanmasıyla, elektrik üretiminde dışa bağımlılığın azaltılması ve orta vadede, doğal gazın payının %25, ithal kömürün payının %5, yerli kömürün payının %25, hidrolik enerjinin payının %25, diğer yenilenebilir enerji kaynaklarının payının %20 düzeyinde olması hedeflenmelidir. Uzun vadede ise fosil kaynakların payının daha da azaltılması ve elektrik üretiminin büyük ağırlığının yenilenebilir enerji kaynaklarına dayandırılması ve nihai hedef olarak yalnızca yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı amaçlanmalıdır.

Halen yürürlükte olan ELEKTRİK ENERJİSİ ARZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ uzun vadeli planlar çerçevesinde; toplumun çıkarları, yukarıdaki hedefler ve yerli-yenilenebilir kaynaklara öncelik verecek şekilde güncellenmeli ve uygulanmalıdır.

ON ÜÇ YILDIR ENERJİDE DIŞA BAĞIMLILIĞI ARTIRAN, KAMUSAL VARLIK VE FAALİYETLERİ ÖZEL TEKELLERE SUNAN AKP, HIÇ BİR ŞEY OLMAMIŞÇASINA TEKRAR İKTİDARA GELMEMELİDİR

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu ve Enerji Çalışma Grubu Üyesi Şayende Yılmaz ve Enerji Çalışma Grubu Başkanı Oğuz Türkyılmaz tarafından hazırlanan “Enerji ile İlgili Temel Referans Belgelerine Yönelik Bir Değerlendirme ve Çözümleme Çalışması” başlıklı Oda Raporu yayımlandı.

Hükümet Kurmaya Talip Olanlar; Özelleştirmeleri Durdurmayı, Toplum Çıkarlarını Korumayı, Planlamayı Yeniden Uygulamayı, Denetlemeyi ve Üretim İçin Güvence Olan Kamu Varlığını Koruma ve Geliştirmeyi Benimsemelidir

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, ekte tam metni sunulan ve internet sitemizde yer verilen “Enerji ile İlgili Temel Referans Belgelerine Yönelik Bir Değerlendirme ve Çözümleme Çalışması” başlıklı Raporda, siyasal iktidarın 2013-2015 döneminde yayımladığı enerji ile ilgili temel referans belgelerinin çözümlenmesini amaçlamıştır. Çalışmamızda, resmi belgeler arasındaki farklılıklar ve tutarsızlıkların yanı sıra, abartılı hedefler de incelenmiştir. Çalışmanın çıkış noktası, 2015 Şubat ayında kamuoyuna duyurulan “Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı”dır. Ancak bu Plan, 2014-2018 dönemini kapsayan 10. Kalkınma Planı’nın enerji ile ilgili bölümleri ve ona dayanarak hazırlanan; “Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretim Programı Eylem Planı” ile 2014 sonunda açıklanan 2015-2019 dönemini kapsayan “Enerji Bakanlığı Strateji Belgesi” ile birlikte değerlendirilmiştir. Raporumuzda ayrıca; “Türkiye’deki Nükleer Enerji Santral Projeleri Üzerine Notlar, Gözlemler ve Yanıt Bekleyen Sorular” başlıklı çok önemli bir ek de bulunmaktadır.

Tutarlılıktan Yoksun Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı Üzerine Bazı Notlar

1. Hazırlanışı, “ulusal ve stratejik” olma iddiasına aykırı

Plan’ın kapağında, “Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, Plan’ın hazırlanması sürecinde Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), İspanya Krallığı Hükümeti ve Deloitte Touche&Tohmatsu ile iş birliği yapmıştır” denilmektedir. Bu ifade ciddi bir soruna işaret etmektedir. Zira Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın (ETKB), ulusal bir eylem planını, uluslararası bir banka ve yabancı bir hükümet ile birlikte hazırlaması garip bir uygulamadır. Genel olarak ETKB, özel olarak Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü bünyesinde görev alabilecek çok sayıda

uzman varken; ulusal ve stratejik nitelikte bir eylem planının hazırlanmasını uluslararası bir danışmanlık şirketine havale etmek, hayretleri mucip bir iştir.

2. Tartışmalı referans değerler ve bir örnek

Plan’ın 9. sayfasında yer alan, “Önemle belirtilmesi gereken bir başka husus da Türkiye’de birincil enerji tüketiminin 2012 yılında 121 milyon TEP’e ulaşması ve bu rakamın yüzde 82’sinin ithalat yoluyla karşılanmış olmasıdır” ifadesi hatalıdır. Zira ithalat oranı son ETKB verilerine göre yüzde 73,5’tir.

3. Sorunlu enerji tüketim artış hızları

Plan’da yer alan “Türkiye’nin enerji tüketimi ile GSYH gelişimi arasında yüksek bir korelasyon bulunmaktadır (istatistiksel olarak yüzde 95’ten fazla R2). Son on yıldaki gözlemlere göre, nispi olarak GSYH’daki yüzde 1’lik bir artış ulusal enerji tüketiminde yüzde 3,4’lük bir artışa yol açmaktadır” ifadesi tartışmalıdır. Aynı şekilde, “kısa vadede uluslararası ekonomi kuruluşları 2012-2017 dönemi için yüzde 5,1 ve 2018-2030 dönemi için yüzde 4,3 gibi daha yüksek büyüme oranları tahmin etmektedir” saptaması da sorunludur.

Siyasi iktidar, elektrikte de yıllık yüzde 5-6 oranında talep artışları öngörmektedir. ETKB’nin 2015-2019 Stratejik Planı’nda da elektrik üretiminde olması gerekenden daha yüksek hedefler yer almaktadır. Yüksek hedefler nedeniyle Türkiye’nin geçmişte de gereksiz yükümlülükler üstlendiği, örneğin doğal gazda önemli bir ekonomik bedel ödemek zorunda kaldığı hatırlanmalıdır. Nitekim 2013 elektrik tüketiminde öngörülen artış, yüzde 5,40 iken, tüketim yalnızca yüzde 2,43 artmış, üretim ise yüzde 0,1 oranında azalmıştır. 2014 için ise talepte yıllık bazda yüzde 5,5 artış öngörülürken, geçici verilere göre gerçekleşen üretim yüzde 4,26 oranında, tüketim ise yüzde 3,71 oranında artmıştır. 2015’in ilk beş ayında tüketim artışı yüzde 2.83’dür. Yani, gerçekleşen tüketim artışı, tahmin edilenin, 2014’te üçte bir oranında, 2015’in ilk beş ayında yarısı kadar gerisinde kalmıştır.

Ülke ekonomisindeki gelişmelerle bağlantılı olarak elektrik

talep artış hızı yavaşlamaktadır. Geçtiğimiz dönemlerde bu hız, milli gelir artış hızından fazla gerçekleşiyordu. Elektrik tüketim kompozisyonunun değişmesiyle birlikte bu ilişkide de değişiklik gözlemlenmiş; elektrik tüketim artışı milli gelir artış oranına yaklaşıp olmuştur. Dünya ölçeğinde etkin olan durgunluk, başta Rusya olmak üzere, bölge ülkelerinde yaşanan ekonomik kriz ve önümüzdeki yıllarda ülkemiz için azami yüzde 2-3’lük milli gelir artış öngörülerini dikkate alındığında; elektrik talep artışı oranı ile birincil enerji talebinin düşük oranlarda gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Nitekim birincil enerji tüketimi 2000-2013 döneminde toplam yüzde 49,4 oranında (ortalamada yıllık yüzde 3’ün biraz üzerinde) artmıştır. Hal böyle iken ve enerji yoğunluğunu yüzde 20 azaltma gibi bir hedef varken, önümüzdeki yıllarda çok hızlı bir enerji tüketim artışı öngörülmesi izaha muhtaçtır.

Yukarıda örneklenen saptamaların çok daha kapsamlısı, incelenen belgelerin diğer konu başlıklarını da içeren boyutları ile Raporumuzun tam metninde bulunmaktadır.

AKP iktidarı ülke ve halk çıkarlarına aykırı politikalar uygulamıştır

Söz konusu belgelerin siyasi sorumluluğunu taşıyan AKP iktidarının genel bir değerlendirilmesinin de yapılması gerekmektedir.

İzledikleri politikalar seçmen çoğunluğu tarafından benimsenmediği için, 7 Haziran seçimleri sonucu TBMM’deki çoğunluğu yitiren mevcut siyasi iktidar temsilcileri hiçbir şey olmamış gibi davranmakta, on üç yıldır sürdürdükleri ülke ve halk çıkarlarını gözetmeyen uygulamaları yoğunlaştırarak sürdüreceklerini ifade etmektedir.

AKP iktidarının izlediği politikalar; kamuyu küçültme, işlevsizleştirme, kamu varlıkları ile elektrik dağıtım ve üretim faaliyetlerinin tamamını özel sektöre bırakma, iletimdeki kamu etkinliğini sınırlama ve zaman içinde taşeronlaştırma, özel iletim hatları yapımı, EPIAŞ vb. uygulamalarla özel sektörü daha etkin kılma, kamusal planlama, üretim, denetim uygulamalarını rafa kaldırmaya yöneliktir. Bu anlayış, 2002’den bu yana tüm dağıtım şirketlerini özelleştiren, kamunun elektrik üretimindeki payını yarı yarıya azaltıp üçte birin altına düşüren, kamunun elinde kalan son bir kaç termik santrali ve birçok hidroelektrik santrali hızla satmayı, elde kalacağı söylenen az sayıda hidroelektrik santralle üretimde kamu payını yüzde 10’un altına çekmeyi göze alan bir ekonomi politik yaklaşımına sahiptir. Bugün de hükümet, istifa etmiş olmasına rağmen, üç büyük (Soma, Orhaneli, Tunçbilek) termik santrali devretmekte, hatta Özelleştirme

Yüksek Kurulu kararı aracılığıyla birçok santrali (26 HES ile birlikte Hopa Termik Santrali, Bursa Doğalgaz Santrali, Aliağa Kombine Çevrim Gaz Türbinleri Santrali ve ayrıca Türkiye Elektromekanik Sanayi) özelleştirme kapsamına almakta; atamalara devam etmekte; EPDK aracılığıyla da Akkuyu Nükleer AŞ’ye ön lisans vermektedir. Bu anlayış, 2002’de birincil enerji üretiminde yüzde 31 olan yerli kaynak payını artırmak bir yana yüzde 26,5’e geriletmiş, çok sayıda yeni doğal gaz ve ithal kömür projesiyle dışa bağımlılığı artırmış, enerji girdileri ithalatı faturasını yükseltmiştir.

Ayrıca istifa etmiş bir hükümetin, Türk Akımı vb. projelerle, ülkenin uzun dönemli geleceğini ipotek altına alacak girişim ve taahhütlerde bulunması kabul edilemez.

Hükümet kurmaya talip siyasi partilere de bir kez daha hatırlatıyoruz:

1. Enerjiden yararlanmak temel bir haktır ve tüm tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli, güvenilir bir şekilde sunulması temel politika olmalıdır.

2. Enerji üretiminde ağırlık yerli, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına verilmelidir.

3. Planlamanın mutlak gerekliliği kabul edilmeli; planlama ulusal, kamusal çıkarların korunmasını, kamusal hizmet perspektifi ile toplumsal yararın artırılmasını hedeflemeli, yasalar bu esaslara göre düzenlenmelidir.

4. Gereksinimi duyulan planlama, birincil enerji kaynağı kullanımında ve elektrik üretiminde dışa bağımlılığın azaltılması, süreklilik, toplumsal fayda ve maliyet analizi, arz güvenilirliği ve çevreye verilen zararın asgari düzeyde olması unsurlarını içermelidir. Gerek kamu gerek özel sektör yatırımları için bu planlamaya uymak zorunluluğu getirilmelidir.

5. Sorunlara çözüm getirmede ortaya çıkan kamu kurumlarını küçültme, işlevsizleştirme ve özelleştirmeler ile özelleştirme amaçlı politika ve uygulamalar son bulmalı; mevcut kamu kuruluşları etkinleştirilmeli, güçlendirilmelidir. Enerji üretim, iletim ve dağıtımında, kamu kuruluşlarının; çalışanların yönetim ve denetimde söz ve karar sahibi olacağı, özerk bir statüde, etkin, verimli çalışmalar yapması sağlanmalıdır. Bu kapsamda; elektrik üretim, iletim, dağıtım faaliyetlerinin bütünlük içinde olması için EÜAŞ, TEİAŞ, TEDAŞ, TETAŞ, eskiden olduğu gibi Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) bünyesinde birleştirilmelidir.

6. Enerjiyle ilgili tüm kurumlar çalışmalarında şeffaflaşmalı, bilgiler yaygınlaşmalı, herkesçe erişilebilir, kullanılabilir olmalıdır.